

Eläkeläisten elämäntyytyväisyyden tekijät

petri.palmu@proliitto.fi (08/2014)

Aineisto: Ammattiliitto Pron senioritutkimukset 2010 ja 2012

Perustilastojakaumat:

http://tiedostot.proliitto.fi/tmt/tutk_elakelaiset.html

Katso myös

http://tiedostot.proliitto.fi/tmt/tutk_public_index_fi.html#tyottomyyskuvaajat1

(työttömyyskuvaajat)

http://tiedostot.proliitto.fi/tmt/tutk_public_index_fi.html#thv_mittausmalli2

(työolot ja hyvinvointi, käyttöliittymästä löytyy ikäryhmittäiset sarjat)

Teksti päivitetty:

2014-08-26 16:57:47

Tutkimuskysymykset ja menetelmät:

Mitkä tekijät ja miten vaikuttavat eläkeläisten elämän onnellisuuteen?
Asiaa on tutkittu erilaisilla (alustavilla) tilastollisilla selitysmalleilla
Pron senioritutkimusdatasta.

Kyselylomake:

http://tiedostot.proliitto.fi/tmt/tutk_public_index_fi.html

Datankäsittely on toteutettu etupäässä R ja Survo-ohjelmistoilla.

Keskeiset tilastolliset menetelmät:

Regressioanalyysi, faktorianalyysi, rakenneyhtälömallit (sem),

Multivariate adaptive regression splines (MARS),...

Tulokset on erilaisia kaavioina mm. javascript-käyttöliittyminä verkossa.

TULOKSET:

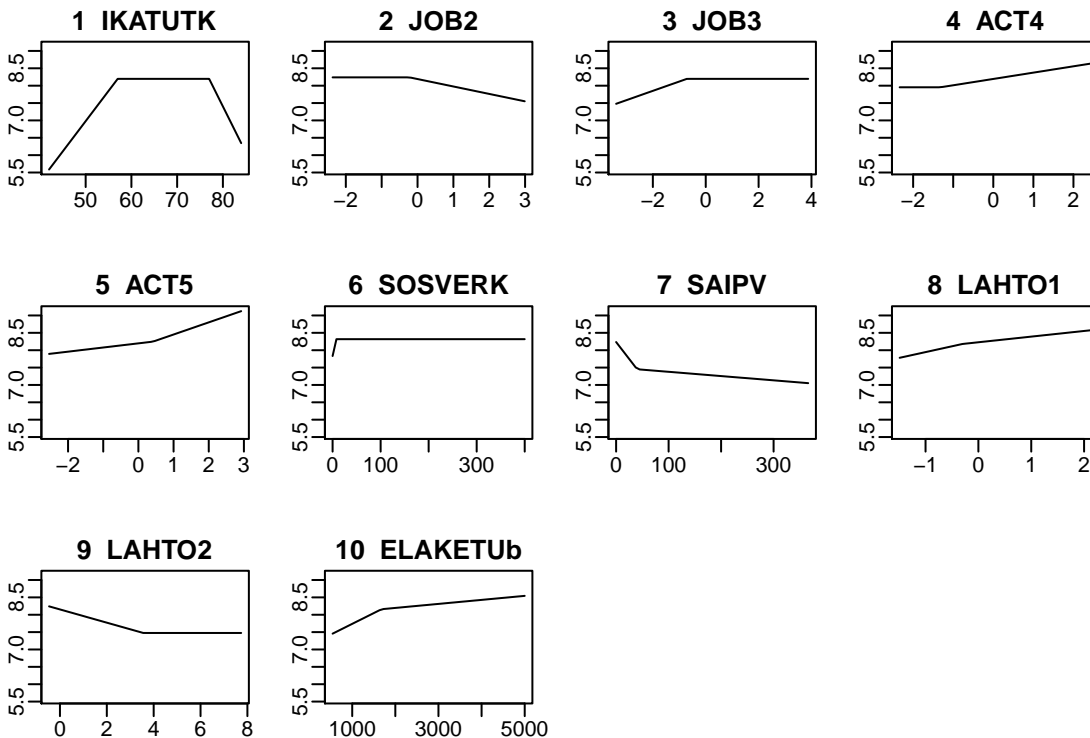
Malleista ilmenee, että koetun elämän tyytyväisyyteen liittyy (ainakin) seuraavat tekijät (riippuvuudet tilastollisesti merkittäviä):

- Ikä (datassa käytetty muuttujanimi = IKATUTK, v)
- Työuran aikaisten työtehtävien luonne (JOB, summamuuttujia)
- Eläkkeelle siirtymisen olosuhteet (LAHTO, summamuuttujia)
- Ajankäyttö elämän eri toiminta-alueisiin (ACT, aktiivisuusaste)
- Sosiaalisten verkostojen määrä (SOSVERK, aktiivisten ihmissuhteiden määrä)
- Eläketulojen taso (ELAKETU_b, e/kk brutto)
- Sairastamisen määrä (SAIPV, pv/v)

Eläkeläisen elämän tyytyväisyys muodostuu summana yllä olevista tekijöistä (ks. summaindikaattoreiden sisältö tämän tekstin lopusta).

Riippumuussuhteiden muoto ilmenee parhaiten kuviosta x:

Elämän kokonaistyytyväisyys (0–10) – vaikutustekijät (Pron eläkeläisdata)

Eläketulot (brutto, kuviossa ELAKETU_b), vaikutus tyytyväisyyteen:

Eläketulojen korkeampi taso lisää selvästi elämäntyytyväisyyttä. Vaikutus on erityisen voimakas pienissä eläkkeissä (1000-1500 euroa) (ks. kuva yllä).

Iän vaikutus tyytyväisyyteen (kuviossa IKATUTK):

Tyytyväisyys on korkeimmillaan noin 57-77 vuoden iässä. 77-ikävuoden jälkeen elämäntyytyväisyys laskee selvästi (vaikka vaikutuksesta on poistettu sairastamisen osuus). Tyytyväisyys myös heikkenee voimakkaasti, kun ikä vähenee 57-ikävuodesta nuoremmaksi (tämä selittyy enenaikaisella työuran loppumisella?).

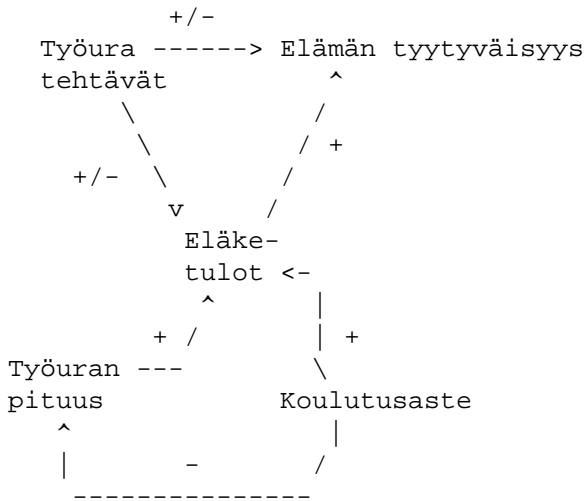
Työtehtävät työuralla (JOB2, JOB3):

Laajasta joukosta työtehtäviä muodostettiin neljä summamuuttujaa (ks. tekstin lopussa JOB1, JOB2, JOB3 ja JOB4 ulottuvuuksien sisältö). Neljästä summamuuttujasta (eräänlaisia työuraprofiiliryhmiä) kaksi vaikuttaa tilastollisesti merkitsevästi elämän tyytyväisyyteen.

JOB3: alemman keskijohtotehtävien (työnjohto) osuus työuralla näyttää olevan hyväksi elämäntyytyväisyydelle (JOB3)

JOB2: asiantuntijatehtävien hallitseva osuus työurasta taas näyttää korreloivan elämäntyytyväisyyttä vähentävästi.

Tässä yhteydessä on mainittava, että kumpienkin työtehtäväprofiilien keskimääräistä suurempi osuus vaikuttaa positiivisesti eläketuloihin, JOB3 selvästi enemmän. Sen sijaan JOB1, asiakaspalvelu+taloushallinnolliset (naisten tekemät) tehtävät ja JOB4, suorittava+ruumiillinen työ, molemmat ennustavat selvästi pienempiä eläketuloja. Näin ollen työuran tehtävien luonteen vaikutus elämäntyytyväisyyteen tulee myös epäsuorasti eläketulojen kautta. Vaikutussuhteita voi kuvata ao. kaaviolla:

Kaavio:
Mallidynamiikkaa

Eli työuran tehtävät vaikuttavat (suhteellisesti) myönteisesti tai positiivisesti (yllä tekstissä kuvatulla tavalla) sekä eläketuloihin että elämän tyytyväisyyteen. Lisäksi jokainen lisävuosi työuralla lisää noin 1 % eläketulotasoa. Koulutusaste ei suoraan vaikuta elämän tyytyväisyyteen, mutta välillisesti lisäämällä eläketuloja ja yleisesti taloudellisia toimintamahdollisuuksia.

Eläkkeelle siirtymisen olosuhteet (LAHTO1, LAHTO2):

Myönteiset eläkkeelle siirtymisen olosuhteen vaikuttavat voimakkaasti nykyiseen elämäntyytyväisyyteen. Näitä myönteisiä tekijöitä on:

(kuvassa x LAHTO1)

"Lähtiessäni sai paljon kiitosta tekemästani työstä ja -työurasta"
"Sai itse valita itselle sopivimman eläkkeelle siirtymisajankohdan"
"Siirtyi eläkkeelle vapaasta tahdosta (eläkkeelle siirt. olosuhteet)"
"Viimeisen työpaikan olosuhteet erittäin työntekijäystävälliset"
"Siirsi omaa kokemusta ja osaamista työpaikan muille työntekijöille"
"Ei irtisanottu henkilöstövähennysten yhteydessä"
"Antoi itse tilaa nuoremmille työntekijöilleni"
"Ei painostettu jättämään työtä"
"Työnantaja oli kustantanut lisäeläkkeitä"

Em. asiat näyttävät korreloivan keskenään eli ne muodostavat "ongelmattomuuskimpun".

Vastaavasti eläkeläisen hyvinvoinnin kannalta tulisi estää seuraavia asioita (LAHTO2):

"Henkinen työkyky oli huono"
"Tietotaidot olivat vanhentuneet"
"Harkitsi vakavasti siirtymistä toiselle alalle tai ammattiin"
"Fyysinen työkyky oli huono"
"Viimeisen työpaikan olosuhteet ovat sittemmin selvästi parantuneet"
"Etsittiin uusia työtehtäviä"
"Painostettiin jättämään työ"

Vaikka osa em. tekijöistä voi olla sinänsä hyviä asioita (kuten että etsittiin uusia työtehtäviä, niin eläkeläisille ne ovat olleet kielteisiä). Ko. tekijät ovat toisiinsa yhdistyvä "ongelmakimppu", jossa henkinen työkyky ja tietotaitojen vanhentuminen on tärkeimpiä muuttujia.

Huonot lähtöolosuhteet vaikuttavat merkittävästi eläkeläisen taloudelliseen asemaan. "Lähtö 2":n mukaiset vaikeat olosuhteet ennakoivat eläkeläiselle surkeahkoja taloudellisia toimintamahdollisuuksia.

Eläkeläisen aktiviteetit (ACT), vaikutus tyytyväisyyteen:

Toiminnan suhteuttaminen elämäntyytyväisyyteen on yksi kiinnostavimpia tutkimuskohteita. Eläkeläisten antamat yksinkertaiset "elämänviisaudet", mihin toiminta tulisi painottua ovat:

1) Urheile ja liiku, ole ja toimi luonnossa, harrasta taiteita ja kulttuuria mahdollisimman paljon

(kuvassa summamuuttuja ACT4, joka koostuu yksittäisistä asioista:

"Retkeily ja muu luonnossa liikkuminen"
"Urheilu ja liikunta"
"Kalastus, metsästys, marjanpoiminta, viljely ym."
"Taiteet ja kulttuuri (musiikki, näytelmät, valokuvaus, kuvataiteet jne.)")

2) Luo ja pidä ihmissuhteita, auta ihmisiä, muista juhlia ja nautiskella ja vastapainoksi tehdä ihan arkisia peruskotiaskareita

(kuvassa ACT5, joka koostuu asioista:

"Ihmissuhteiden, sosiaalisten verkostojen ylläpito ja luominen"
"Ihmisten auttaminen ja hoitaminen"
"Nautiskelu, juhliminen, huvitilaisuudet"
"Kotitalouden hoitaminen (ruuanlaitto, siivous jne.)")

Tuloksia voidaan tulkita siten, että raha ei näytä olevan itse päämäärä, vaan enemmänkin välineellinen välttämättömyys (mahdollistaa toimintaa). Eniten elämäntyydytystä saa, kun tekee ja toimii itse. Liikkuminen voi myös liittyä siihen, että ikääntyneillä fyysinen toimintakyky on tietyllä tavalla kriittisessä asemassa. Ihmisen sosiaalinen luonne (ja kaipuu luontoon) tulee hyvin esiin näissä tuloksissa. Em. toiminta on korkeampaa, jos eläkkeelle siirtymisen olosuhteet ovat olleet myönteiset ja taloudelliset toimintamahdollisuudet paremmat. Hyvä työura siis vaikuttaa merkittävästi siihen, että eläkkeellä ihmisellä on vapaus ja kyky toteuttaa riittävästi elämän tärkeimpiä asioita (ACT4+ACT5).

Terveystilan (SAIPV) vaikutus:

Sairastaminen alentaa voimakkaasti eläkeläisen elämäntyytyväisyyttä. Taloudelliset toimintamahdollisuudet (joiden taustalla on hyvä työura) vähentävät sairastamsta. On tiettenkin selvää, että sairastaminen vähentää em. tärkeitä elämän aktiviteetteja.

Yhteenvetoa tuloksista (ja tulkintoja):

Työuran ja sen päättymiskohdan tapahtumat vaikuttavat keskeisesti eläkeläisen elämäntyytyväisyyteen. Työuran päättymisen liian aikaisin tai alempipalkkaiset tehtävät osaltaan aiheuttavat sen, että eläkeläisten elämä on eriarvoista niin taloudellisesti, toiminnallisesti, sosiaalisesti kuin terveydellisestikin. Hyvillä eläketuloilla on myös varmasti tietty psykologinen, turvallisuutta lisäävä vaikutus ja se ehkä myös saa eläkeläisen tuntemaan itsensä ihmisarvoisemmaksi (koska muuten jää liiaksi riippuvaiseksi muiden ihmisten armoista...). Koulutustaso parantaa huomattavasti eläkeläisen eläketuloja ja taloudellisia toimintamahdollisuuksia (ja täten epäsuorasti elämän tyytyväisyyttä).

Taustalla on hyvä tiedostaa, että työttömyysriski kasvaa voimakkaasti 50-ikävuoden jälkeen ja työttömyyden katkaisu vaikeutuu huomattavasti, jos työttömyys kestää yli kolme kuukautta.

Analyyseissa käytettyjen summamuuttujien muodostuminen

\$Tyouran_teht

\$Tyouran_teht\$JOB1

- [1] "Ura: asiakaskontaktien hoitaminen (TEHT09,0.74)"
- [2] "Ura: taloudelliset tehtävät (TEHT10,0.72)"
- [3] "Ura: myynti-, markkinointi-, esiintymis- tai neuvottelutehtävät (TEHT13,0.69)"
- [4] "Ura: tiedonvälitys ja vastaavat viestintätehtävät (TEHT04,0.68)"
- [5] "Ura: toiminta hallitsevasti kansainvälisessä ympäristössä (TEHT15,0.66)"
- [6] "Ura: henkilöstöhallinnolliset (TEHT16,0.66)"
- [7] "Ura: yrittäjä tai muu itsenäinen ammatinharjoittaja (TEHT08,0.65)"
- [8] "Ura: kirjallinen sisällön tuottaminen (asiakirjat, raportit, kirjat ym.) (TEHT17,0.64)"
- [9] "Ura: asema ylempässä johdossa (TEHT07,0.63)"
- [10] "Ura: suurempaa ruumillista voimaa tai kestävyyttä vaativat tehtävät (TEHT14,0.62)"

\$Tyouran_teht\$JOB2

- [1] "Ura: suunnittelu-, tutkimus- tai vastaavat asiantuntijatehtävät (TEHT12,0.58)"
- [2] "Ura: erittäin vaativat ja vastuulliset ongelmanratkaisutehtävät (TEHT03,0.57)"
- [3] "Ura: tekniset tehtävät (TEHT11,0.54)"
- [4] "Ura: tiedonvälitys ja vastaavat viestintätehtävät (TEHT04,0.43)"
- [5] "Ura: kirjallinen sisällön tuottaminen (asiakirjat, raportit, kirjat ym.) (TEHT17,0.42)"
- [6] "Ura: toiminta hallitsevasti kansainvälisessä ympäristössä (TEHT15,0.41)"
- [7] "Ura: suurempaa ruumillista voimaa tai kestävyyttä vaativat tehtävät (TEHT14,0.38)"
- [8] "Ura: asema ylempässä johdossa (TEHT07,0.35)"
- [9] "Ura: asema keskijohdossa (TEHT06,0.33)"
- [10] "Ura: yrittäjä tai muu itsenäinen ammatinharjoittaja (TEHT08,0.31)"

\$Tyouran_teht\$JOB3

- [1] "Ura: työnjohto tai vastaava alempi keskijohto (TEHT05,0.54)"
- [2] "Ura: asema keskijohdossa (TEHT06,0.46)"
- [3] "Ura: tekniset tehtävät (TEHT11,0.39)"
- [4] "Ura: asema ylempässä johdossa (TEHT07,0.39)"
- [5] "Ura: suurempaa ruumillista voimaa tai kestävyyttä vaativat tehtävät (TEHT14,0.34)"
- [6] "Ura: yrittäjä tai muu itsenäinen ammatinharjoittaja (TEHT08,0.32)"

\$Tyouran_teht\$JOB4

- [1] "Ura: työntekijä, puhtaasti suorittava työ (TEHT01,0.99)"
- [2] "Ura: suurempaa ruumillista voimaa tai kestävyyttä vaativat tehtävät (TEHT14,0.3)"

\$El_lahtolot

\$El_lahtolot\$LAHTO1

- [1] "Lähtiessäni sai paljon kiitosta tekemästani työstä ja -työurasta (TOLOT03,0.81)"
- [2] "Sai itse valita itselle sopivimman eläkkeelle siirtymisajankohdan (TOLOT02,0.78)"
- [3] "Siirtyi eläkkeelle vapaasta tahdosta-nlr-(eläkkeelle siirt. olosuhteet) (TOLOT01,0.74)"
- [4] "Viimeisen työpaikan olosuhteet erittäin työntekijäystävälliset (TOLOT04,0.73)"
- [5] "Siirsi omaa kokemusta ja osaamista työpaikan muille työntekijöille (TOLOT08,0.73)"
- [6] "Irtisanottiin henkilöstövähennysten yhteydessä (TOLOT09,-0.67)"
- [7] "Antoi itse tilaa nuoremmille työntekijöilleni (TOLOT10,0.52)"
- [8] "Painostettiin jättämään työ (TOLOT05,-0.45)"
- [9] "Työnantaja oli kustantanut lisäeläkkeitä (TOLOT06,0.38)"

\$El_lahtolot\$LAHTO2

- [1] "Henkinen työkyky oli huono (TOLOT07,0.76)"
- [2] "Tietotaidot olivat vanhentuneet (TOLOT12,0.75)"
- [3] "Harkitsi vakavasti siirtymistä toiselle alalle tai ammattiin (TOLOT13,0.64)"
- [4] "Fyysinen työkyky oli huono (TOLOT11,0.57)"
- [5] "Viimeisen työpaikan olosuhteet ovat sitemmin selvästi parantuneet (TOLOT14,0.55)"
- [6] "Etsittiin uusia työtehtäviä (TOLOT16,0.49)"
- [7] "Painostettiin jättämään työ (TOLOT05,0.43)"

\$El_toiminta

\$El_toiminta\$ACT1

- [1] "Kansainvälinen toiminta (TOIM24,0.83)"
- [2] "Filosofiset, yhteiskunnalliset ja elämäntarkoitukseen liittyvät kysymykset (TOIM26,0.79)"
- [3] "Muiden opettaminen, kouluttaminen, valmentaminen jne. (TOIM25,0.75)"
- [4] "Tieteet ja uusi teknologia (TOIM23,0.74)"
- [5] "Poliittinen ja aatteellinen toiminta (TOIM28,0.74)"
- [6] "Kirjoittaminen, muu luova itseilmaisuus (TOIM19,0.69)"
- [7] "Estetiikka ja kauneus (TOIM22,0.69)"
- [8] "Opiskelu, kouluttautuminen (TOIM21,0.67)"
- [9] "Ammattiyhdistystoiminta (ay) (TOIM14,0.62)"
- [10] "Paikallinen toiminta (TOIM17,0.56)"

\$El_toiminta\$ACT2

- [1] "Kalastus, metsästys, marjanpoiminta, viljely ym. (TOIM04,0.62)"
- [2] "Luonnonhoito (maa, metsä/kasvit, vesi, ilma) (TOIM05,0.58)"
- [3] "Rakentaminen ja korjaus (tavarat, asunnot, välineet jne. , myös hankinta) (TOIM03,0.53)"
- [4] "Retkeily ja muu luonnossa liikkuminen (TOIM06,0.37)"
- [5] "Rahallisia tuloja/palkkioita tuottava toiminta tai työnteko (TOIM08,0.32)"
- [6] "Eläinten kasvattaminen, hoitaminen (TOIM07,0.31)"
- [7] "Taloudellisten asioiden hoitaminen (velat, lainat, sijoitukset jne.) (TOIM02,0.3)"

\$El_toiminta\$ACT3

- [1] "Lepääminen, nukkuminen (TOIM10,0.62)"
- [2] "Suunnittelematon toiminta/oleskelu (ilman aikatauluja ja selkeitä tavoitteita) (TOIM11,0.6)"
- [3] "Kirjojen lukeminen, radion, television, internetin seuraaminen (TOIM16,0.47)"
- [4] "Kotitalouden hoitaminen (ruuanlaitto, siivous jne.) (TOIM01,0.34)"
- [5] "Nautiskelu, juhliminen, huvitilaisuudet (TOIM13,0.32)"

\$El_toiminta\$ACT4

- [1] "Retkeily ja muu luonnossa liikkuminen (TOIM06,0.59)"
- [2] "Urheilu ja liikunta (TOIM20,0.54)"
- [3] "Kalastus, metsästys, marjanpoiminta, viljely ym. (TOIM04,0.35)"
- [4] "Taiteet ja kulttuuri (musiikki, näytelmät, valokuvaus, kuvataiteet jne.) (TOIM18,0.35)"

\$El_toiminta\$ACT5

- [1] "Ihmissuhteiden, sosiaalisten verkostojen ylläpito ja luominen (TOIM12,0.59)"
- [2] "Ihmisten auttaminen ja hoitaminen (TOIM09,0.46)"
- [3] "Nautiskelu, juhliminen, huvitilaisuudet (TOIM13,0.34)"
- [4] "Kotitalouden hoitaminen (ruuanlaitto, siivous jne.) (TOIM01,0.34)"

\$El_toiminta\$ACT6

- [1] "Kerho-, seura-, joukkue-, järjestö-, yhdistystoiminta (ei ay-toiminta) (TOIM15,0.67)"
- [2] "Paikallinen toiminta (TOIM17,0.47)"
- [3] "Poliittinen ja aatteellinen toiminta (TOIM28,0.33)"
- [4] "Ammattiyhdistystoiminta (ay) (TOIM14,0.3)"